

THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ ĐỊA PHƯƠNG Ở TỈNH ĐIỆN BIÊN

NGUYỄN THỊ ÁNH TUYẾT*

Cuối chương trình *Địa lí* (ĐL) lớp 9 và lớp 12 có nội dung *Địa lí địa phương* (ĐLDP) và việc học tập ĐLDP có ý nghĩa rất quan trọng, là một bộ phận của ĐL đất nước. Đối với tỉnh Điện Biên, dạy học (DH) ĐLDP giúp giáo viên (GV) tìm hiểu một cách sâu sắc và đánh giá được tiềm năng của các điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên, thực trạng KT-XH của tỉnh; giúp học sinh (HS) hiểu thêm thiên nhiên, con người, ngọn nguồn Điện Biên trong quá trình hình thành, trong lịch sử đấu tranh và xây dựng tỉnh nhà; từ đó tự hào và gắn bó thiết tha, cống hiến sức mình cho mảnh đất lịch sử phía Tây Bắc của Tổ quốc.

1. Những hạn chế trong việc dạy và học ĐLDP ở tỉnh Điện Biên

1) Đối với giáo viên. GV thường chưa hiểu hết vị trí và mục đích DH ĐLDP nên chỉ xem đây là phần không quan trọng và “*dạy như thế nào cũng xong*”. GV chưa biết kết hợp các phương pháp dạy học (PPDH), chủ yếu vẫn dùng các PPDH truyền thống như: thuyết trình, diễn giải, vấn đáp... làm tiết học thiếu sinh động, HS tiếp thu kiến thức gò bó, nặng nề...

GV thiếu nguồn tư liệu để DH ĐLDP hoặc có tư liệu nhưng không biết phương pháp khai thác. Tài liệu ĐL tỉnh Điện Biên rất phong phú, thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau từ tự nhiên đến chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội... nhưng nguồn tư liệu lại rời rạc, tản mạn, không theo cấu trúc có sẵn của chương trình ĐLDP. Ngoài ra, GV chưa được trang bị đầy đủ các thiết bị, đồ dùng DH liên quan đến ĐLDP (các loại bản đồ, biểu đồ, tranh ảnh, bảng số liệu thống kê...) dẫn đến GV “*dạy chay*”, thiếu thuyết phục đối với HS. Chưa có giáo trình, tài liệu thống nhất, tin cậy để GV DH ĐLDP; thời lượng dành cho dạy chuyên đề ĐLDP rất ít; việc kiểm tra, đánh giá ĐLDP chưa được coi trọng.

Giữa các GV chưa được trao đổi, học tập kinh nghiệm lẫn nhau về DH ĐLDP. Trong quá trình DH chưa phát huy tối đa sự hiểu biết của HS...

2) Đối với học sinh. HS thiếu tài liệu để khai thác ĐLDP, kiến thức HS có đều được truyền đạt từ GV và do GV cung cấp theo cách truyền thụ “*một chiều*”,

gây tâm lí ức chế khi học tập. Hiện nay, ở các trường trung học phổ thông trên địa bàn tỉnh Điện Biên chưa được trang bị các thiết bị, đồ dùng DH về ĐLDP, đa số HS dân tộc chưa được tiếp xúc nhiều với Internet dẫn đến sự tích lũy kiến thức thực tiễn và hiểu biết về ĐLDP của phần lớn HS thông qua các phương tiện thông tin đại chúng chưa nhiều. Trong quá trình học, HS không hoạt động, không thực hiện các quá trình tư duy (phân tích, so sánh, tổng hợp, hệ thống hóa, khái quát hóa...) dẫn đến không nắm vững kiến thức. Ngoài ra, HS thường xem nhẹ phần ĐLDP ở cuối chương trình ĐL lớp 12 để tập trung vào học các môn phục vụ thi đại học.

2. Một số giải pháp giúp nâng cao chất lượng DH ĐLDP của tỉnh Điện Biên

1) Biên soạn tài liệu phục vụ dạy và học. Đây là giải pháp vừa mang tính cấp bách, vừa mang tính lâu dài. Cần phải có bộ tài liệu chuẩn để DH ĐLDP, dựa trên những số liệu cập nhật về KT-XH của tỉnh Điện Biên.

2) Tiến hành làm đồ dùng DH liên quan đến ĐLDP. Hiện nay, đồ dùng DH để phục vụ cho ĐLDP tại các trường ở Điện Biên, đặc biệt là các loại bản đồ rất ít. Vì vậy, GV và HS thường phải tự vẽ bản đồ, như: bản đồ hành chính Điện Biên, bản đồ phân bố dân cư dân tộc Điện Biên, bản đồ giao thông Điện Biên... Tuy nhiên, với những bản đồ chuyên ngành, như: bản đồ du lịch, bản đồ nông nghiệp, bản đồ công nghiệp... (mức độ đòi hỏi cao hơn bản đồ thông thường) GV phải tìm kiếm trên thị trường hoặc liên hệ các cơ sở ngành liên quan của tỉnh để trang bị cho việc DH.

Ngoài bản đồ, GV có thể tự thiết kế bảng số liệu thống kê, các loại biểu đồ (biểu đồ tròn, cột, đường...), tranh ảnh... thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau của Điện Biên để vừa làm nguồn tri thức, vừa minh họa cho bài học sinh động, hấp dẫn và kích thích tính tích cực học tập của HS.

3) Vận dụng linh hoạt các PPDH truyền thống với các PPDH tích cực. Khi HS đã có được tài liệu và

* Trưởng THPT chuyên Lê Quý Đôn - Điện Biên

đầy đủ trang thiết bị, đồ dùng DH, GV phải vận dụng đa dạng các PPDH trong dạy ĐLDP nhưng chú trọng sử dụng các PPDH tích cực nhiều hơn, như: *phương pháp thảo luận nhóm thông qua phiếu học tập, PPDH nêu vấn đề, phương pháp đàm thoại gợi mở...* ĐLDP là phần cuối cùng của chương trình ĐL lớp 12 nên những kiến thức, kĩ năng cần thiết HS đã được rèn luyện kĩ từ trước, GV chỉ cần tổ chức, hướng dẫn HS lĩnh hội tri thức, đi tìm tri thức và chiếm lĩnh tri thức đó; HS hoạt động tích cực qua các thao tác tư duy để nắm vững kiến thức mới.

4) Đổi mới nội dung kiểm tra, đánh giá môn ĐL 12 theo hướng tăng cường nội dung kiến thức ĐLDP. Mặc dù thời lượng và nội dung DH ĐLDP chiếm số tiết không nhiều (hiện nay là 3 tiết). Nhưng để HS thấy được vị trí, vai trò của ĐLDP, GV phải đưa nội dung ĐLDP vào các bài kiểm tra viết 15 phút và kiểm tra học kì II.

5) Đa dạng hóa các hình thức học tập, vui chơi qua chương trình ĐLDP. Để HS nắm vững và khắc sâu kiến thức ĐLDP, đồng thời tạo không khí vui tươi, phấn khởi, GV nên lồng ghép nội dung kiến thức ĐLDP dưới các hình thức: hái hoa dân chủ, trò chơi tư duy giữa tổ trong lớp với chủ đề *"Tìm hiểu quê hương, con người Điện Biên"*. Hay ngay từ đầu năm học lớp 12, GV khuyến khích HS thực hiện chuẩn bị cho chương trình học ĐLDP ở học kì II. Khi dạy tới phần ĐLDP, GV đưa ra các sản phẩm HS sưu tầm được, đánh giá và cho điểm tương xứng để khuyến khích tinh thần học tập của HS.

Khi học xong chương trình ĐLDP cũng là thời gian gắn với ngày kỉ niệm chiến thắng Điện Biên Phủ (7/5), GV có thể tổ chức các cuộc *"Du khảo về di tích"* cho HS khối 12. Qua đó, HS có dịp hiểu rõ hơn về lịch sử quê hương, con người Điện Biên và góp phần củng cố lại kiến thức đã học. Ngoài ra, trong các tiết sinh hoạt ngoài giờ lên lớp, HS với vai trò là người thiết kế từng hoạt động theo chủ điểm hay người dẫn chương trình sẽ tiến hành *"phỏng vấn"* GV DH ĐL về những kiến thức gắn liền với quê hương, đất nước, con người Điện Biên hoặc mời GV ĐL làm giám khảo trong cuộc thi có chủ đề về ĐL Điện Biên.

6) Khai thác tối đa sự hiểu biết của HS về quê hương Điện Biên và tăng cường liên hệ thực tế trong quá trình DH. Trong quá trình DH, chúng tôi nhận thấy có nhiều HS có khả năng nắm bắt những thông tin thời sự hàng ngày liên quan đến tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội... của địa phương (qua báo chí, đài phát thanh, truyền hình...) hay có những hiểu biết khá chi tiết về một địa phương nào đó

trong tỉnh. Vì vậy, GV cố gắng khai thác tối đa sự hiểu biết của HS nhằm làm cho quá trình DH diễn ra tích cực theo phương châm DH là quá trình hợp tác *"hai chiều"* giữa GV và HS.

Ví dụ, tại Bài 44 (**Địa lí 12**): Tìm hiểu ĐL tỉnh, thành phố (chủ đề đặc điểm KT-XH của tỉnh Điện Biên). GV có thể đặt câu hỏi: *Em biết được những gì về tình hình phát triển và phân bố cây lương thực (lúa) ở Điện Biên? Tại sao gạo Điện Biên là đặc sản của vùng Tây Bắc? Hay: Ở Điện Biên có những loại hình vận tải nào? Cho biết tuyến đường bộ quan trọng nhất của Điện Biên? Hoặc: Điện Biên có những tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn nào?*

Khai thác sự hiểu biết của HS cũng như tăng cường liên hệ thực tế trong DH là rất cần thiết. Tuy nhiên, GV nên vận dụng hợp lí, có hiệu quả, tránh biến việc liên hệ thực tế trở thành câu chuyện dài không kết thúc.

7) Khuyến khích, động viên HS nắm bắt thông tin liên quan đến tình hình chung của địa phương, cũng như sưu tầm tư liệu, tranh ảnh về tự nhiên, các hoạt động KT-XH nổi bật ở địa phương. Khuyến khích HS sưu tầm những tư liệu, tranh ảnh có giá trị trong việc DH. Khi số lượng tư liệu, tranh ảnh phong phú, đa dạng, GV có thể tiến hành triển lãm ảnh ngay tại lớp học với chủ đề về ĐL Điện Biên (dạng hoạt động góc, hay báo tường). Cách làm này gây hứng thú với HS, khuyến khích HS chuyển giao điều đã học qua các phương tiện trực quan và đúng với quan điểm *"học đi đôi với hành"*. GV DH cũng phải thường xuyên nắm bắt các thông tin trên tất cả các lĩnh vực liên quan đến tỉnh Điện Biên để phục vụ cho việc DH.

8) Bồi dưỡng chuyên môn nghiệp vụ về DH ĐLDP cho GV. Tăng cường dự giờ và mở các tiết dạy chuyên đề ĐLDP nhằm học tập kinh nghiệm lẫn nhau giữa các GV. Mở các lớp bồi dưỡng chuyên môn giúp GV có thêm kiến thức, kĩ năng và những PPDH mới, đồng thời có điều kiện học hỏi việc ứng dụng công nghệ thông tin khi dạy về ĐLDP như: các phần mềm trong DH về Điện Biên, phương pháp khai thác và sử dụng các Website của Điện Biên trong DH ĐL... □

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Dược (tổng chủ biên) - Đỗ Thị Minh Đức (chủ biên). **Địa lí 9**. NXB Giáo dục, H. 2007.
2. Lê Thông (tổng chủ biên) - Nguyễn Việt Thịnh (chủ biên). **Địa lí 12**. NXB Giáo dục, H. 2009.
3. Thái Duy Tuyên. **Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới**. NXB Giáo dục, H. 2008.
4. Lê Bá Thảo. **Thiên nhiên Việt Nam**. NXB Giáo dục, H. 2004.

(Xem tiếp trang 60)

lớp, khó hình thành và rèn luyện những phẩm chất cần thiết của một GV; do đó, việc tăng thời gian thực tập, kiến tập ở trường phổ thông là cần thiết, tuy nhiên, do hạn chế về chương trình đào tạo và nguồn kinh phí nên việc thực hiện còn nhiều khó khăn.

3) Cả SV và GV phải coi trọng công tác RLNVSP. Đối với SV, cần xem các học phần này là hết sức quan trọng, bởi, nếu SV có kiến thức chuyên môn nhưng không thường xuyên trau dồi NVSP, chắc chắn không thể có kĩ năng và nghệ thuật sư phạm tốt... Ngược lại, GV cũng cần tích cực theo dõi, phát hiện những tài năng sư phạm để bồi dưỡng, tạo điều kiện cho các em phát huy, đồng thời, tích cực giúp đỡ để những SV còn yếu về kĩ năng, phương pháp có được sự tự tin khi đứng trên bục giảng.

4) Duy trì sĩ số lớp học lí cũng như quan tâm đến việc cải thiện cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy và học. Một lớp học nên duy trì sĩ số lớp học lí là 40 SV thì mới có thể đáp ứng yêu cầu đổi mới dạy và học tập môn LS. Các phương tiện dù hiện đại nhưng sẽ xuống cấp theo thời gian nên nhà trường cần chú ý, quan tâm cải thiện cơ sở vật chất, trang thiết bị để đảm bảo chất lượng DH, đây là yếu tố không thể thiếu trong việc phát triển kĩ năng nghề nghiệp cho SVSP.

***

Tổ chức hoạt động RLNVSP cho SVSP là nhiệm vụ rất quan trọng, góp phần đào tạo ra những GV có chất lượng, có đạo đức về chuyên môn, nghiệp vụ. Hiện nay, trong bối cảnh GD có nhiều biến chuyển, công tác này cần được xem trọng và điều chỉnh cho phù hợp với tình hình mới. □

Tài liệu tham khảo

1. Phan Ngọc Liên. **Lịch sử và giáo dục lịch sử.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2003.
2. Phan Ngọc Liên (chủ biên) - Trịnh Đình Tùng - Nguyễn Thị Côi. **Phương pháp dạy học Lịch sử.** NXB Đại học sư phạm, H. 2007.
3. Bộ GD-ĐT. **Quyết định số 43/2007/QĐ-BGDĐT về Quy chế đào tạo đại học và cao đẳng hệ chính quy theo hệ thống tín chỉ,** H. 2007.

SUMMARY

Skills of training for students is an important task in the training of teachers. For Department of History - Faculty of Education - Can Tho University, skills of training for students is very important. Since the implementation of training programs in the credit system in 2007, the Department of History of efforts to build the curriculum to meet the training requirements towards renewing the quality of training, besides the achievements remain issues to consider, to discuss the completion of the training program.

Một số biện pháp phát triển...

(Tiếp theo trang 62)

Đảng, chính quyền cùng với nỗ lực phấn đấu vươn lên của mỗi CBQL..., chắc chắn sẽ mang lại những hiệu quả mong muốn. □

Tài liệu tham khảo

1. Đặng Quốc Bảo. **Quản lí giáo dục, một số khái niệm về luận đề.** NXB Giáo dục, H. 1997.
2. Chiến lược phát triển giáo dục 2011-2020, Hà Nội. 2012.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2011.

SUMMARY

With practical, vivid database of primary schools' management staff in Daknong Province, a newly established mountain province in 2004, which still has socio-economics difficulties; by qualitative analysis method, this article points out inadequacies and appropriate solutions to develop primary school's management staff in Daknong Province.

Thực trạng và giải pháp trong...

(Tiếp theo trang 64)

5. Lê Huỳnh - Nguyễn Minh Tuệ. **Địa lí địa phương.** NXB Giáo dục, H. 2001.
6. Lê Thông (chủ biên) - Nguyễn Văn Phú - Nguyễn Minh Tuệ - Nguyễn Đăng Chúng - Phạm Xuân Hậu - Nguyễn Thị Sơn - Hoàng Văn Chức - Hoàng Phúc Lâm - Lê Huỳnh - Đào Ngọc Cảnh. **Địa lí các tỉnh và thành phố Việt Nam.** NXB Giáo dục, H. 2006.

SUMMARY

Geography generally has tremendous effects on the education of love for the Fatherland for the younger generation. Local geography, in particular, helps them understand the practice of where they live. From there love for Fatherland is promoted and developed into the spirit of self creation for all the actual actions in exploiting natural, cultural, economic, etc to pursue sustainable happiness for themselves and society. Therefore, in this article the Local Geography teaching is to aim at assessing the situations and providing some feasible solutions so that the teaching and learning of Local Geography will have the most practical sense.